

811.113.6'276.6:811.163.41'366.584
<https://doi.org/10.18485/primling.2019.20.5>

Оригинални научни рад

Примљен: 11.08.2019

Прихваћен: 15.010.2019

Danijela Babić, Dorijan Hajdu

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

PERFEKAT U ŠVEDSKOM JEZIKU I NJEGOVI EKVIVALENTI U SRPSKOM JEZIKU

Sažetak: Perfekat u švedskom jeziku predstavlja specifično glagolsko vremene koje, pod odgovarajućim sintaksičko-semantičkim uslovima, jednu predikaciju može lokalizovati u sve tri vremenske sfere. S obzirom na tako širok dijapazon upotrebe i značenja, švedski perfekat predstavlja naročito složenu temu u nastavi švedskog jezika, i poseban izazov pri prevođenju sa švedskog i na švedski jezik. Cilj ovoga rada je da što detaljnije predstavimo različite mogućnosti upotrebe švedskog perfekta i ponudimo odgovarajuće srpske prevodne ekvivalente, te tako ukažemo i na neke od najčešćih poteškoća s kojima se nastavnici švedskog jezika i prevodioci u ovom domenu susreću.

Ključne reči: švedski jezik, perfekat, gramatika skandinavskih jezika, skandinavistička lingvistika, srpski jezik, prevodni ekvivalenti

Uvod

Perfekat u švedskom jeziku predstavlja složeno glagolsko vreme reprezentovano svezom između prezentskog oblika pomoćnog glagola *att ha (imati)* i supina (koji odgovara srpskom radnom glagolskom pridevu) punoznačnog glagola – npr. *har skrivit, har gjort, har varit, har läst*. Srpski prevodni ekvivalent izolovane perfekatske konstrukcije teško je ponuditi, budući da švedskim perfektom jedna predikacija može biti predstavljena npr. kao predikacija realizovana u prošlosti, kao predikacija aktuelna i u trenutku govora, zatim kao habitualna predikacija ili pak kao buduća predikacija, te da švedski perfekat tako, pod odgovarajućim sintaksičko-semantičkim i pragmatičkim uslovima, može biti odgovoran za smeštanje predikacija u bilo koju od tri vremenske sfere.

Upotrebe švedskog perfekta i njihovi prevodni ekvivalenti¹

I Perfekat kao prošlo vreme

1. Jedna od osnovnih upotreba švedskog perfekta vezuje se za lokalizovanje predikacije u vremensku sferu prošlost. Švedski perfekat predstavlja, međutim, tzv. nepripovedačko vreme, budući da je u fokusu iskaza s perfektom sama predikacija, tj. činjenica da se ona jeste (ili nije) realizovala u prošlosti, a da je konkretno vreme (trenutak ili period) nje-ne (ne)realizacije u prošlosti u drugom planu. Vremenski adverbijali koji ukazuju na trenutak ili period u prošlosti uobičajeno se zato ne javljaju u iskazima ovoga tipa:²

- (1) Per **har läst** Annas bok. (SAG, 1999: 231)
Per je pročitao Aninu knjigu.
- (2) Eva **har varit** i Rom. (SAG, 1999: 240)
Eva je bila u Rimu.
- (3) E. **har blivit** allergisk mot glass! (SAS, 2003: 267)
E. je dobila alergiju na sladoled!
- (4) Arne **har slutat** röka och känner sig piggare. (AÖB, 1996: 48)
Arne je prestao da puši i oseća da ima više energije.
- (5) Jag **har gått** på kurs och kan sköta sådana här maskiner. (SAS, 2003: 234)
Završila sam kurs i umem da upravljam ovakvim mašinama.

Birajući perfekat, govornik švedskog jezika u fokus svog iskaza ovog tipa dovodi rezultat, posledicu ili iskustvo proizašlo iz predikacije, tj. njihovu aktuelnost i relevantnost u trenutku govora. Tako je npr. u iskazu (1) u fokusu činjenica da je Per pročitao Aninu knjigu, i da shodno

¹ S obzirom na to da se u radu bavimo švedskim perfektom u praksi, ovde nećemo skretati posebnu pažnju na teorijske aspekte problematike perfekta te ni na klasifikovanje perfekta u različite tipove poput *rezultativnog perfekta*, *iskustvenog perfekta*, *univerzalnog perfekta*, *perfekta bliske prošlosti*, *inferencijalnog perfekta* i sl.; za detaljnije informacije o ovoj tematici upućujemo pak na rad J. Lindsteda (Lindstedt, 2000), koji istražuje perfekte u nizu evropskih jezika.

² Ako je vremenski adverbijal koji predikaciju vezuje za vremensku sferu prošlost naveden u iskazu ili pak jasno proizilazi iz konteksta, u takvom se iskazu u švedskom jeziku uobičajeno javlja preterit koji, kao prosto prošlo (te tzv. pripovedačko) vreme, signalizuje da je jedna predikacija u svojoj celosti realizovana u nekom trenutku odn. periodu u prošlosti. Na to da se pak i perfekat može javiti u iskazima ovog tipa ukazujuemo dalje u radu (v. odeljak IV).

tome može npr. da diskutuje o njoj, u iskazu (2) da je Eva bila u Rimu i da nam sad može pričati o tom iskustvu, u (3) da je E. postala alergična i da joj sad nikako ne smemo davati sladoled itd; iskazi ovoga tipa mogu biti formulisani i tako da je posledica ili rezultat predikacije na čiju aktuelnost govornik perfektom upućuje izrečena u nastavku iskaza, kakav je npr. slučaj u primerima (4) i (5).

Iskaze ovoga tipa moguće je kombinovati s adverbijalima za frekvenciju ako je potrebno istaći da se neka predikacija u prošlosti ponovila više puta. Dati adverbijali uobičajeno pak nose informaciju o broju ponavljanja određene predikacije u prošlosti, a ne i o konkretnom vremenu (trenutku ili periodu) u prošlosti u kome se predikacija realizovala:

(6) Mona **har varit** i fjällen *två gånger*. (AÖB, 1996: 46)

Mona je bila na planini *dva puta*.

(7) Kalle **har varit** gift *tre gånger*. (+46, 1997: 205)

Kale se ženio *tri puta*.

(8) Jag **har besökt** Kiruna *fyra gånger*. (SAG, 1999: 236)

Posetila sam Kirunu *četiri puta*.

Iskazi tipa (1)–(8) mogu biti formulisani i sa rečeničnim adverbijalima *inte (ne)*, *aldrig (nikad)* koji negiraju predikaciju, tj. oni mogu biti formulisani i kao odrične rečenice, što pak nema posledica po trenutnu aktuelnost ili relevantnost rezultata, posledice ili iskustva proizašlih iz ovakve, sada negirane predikacije. Negirajući predikaciju govornik sve doči jedino o tome da se jedna predikacija u prošlosti nije realizovala, upućujući perfektom na aktuelnost i relevantnost rezultata, posledice ili iskustva proizašlih iz takve nerealizovane predikacije:

(9) Per **har inte läst** Annas bok. (konstr.)³

Per nije pročitao Aninu knjigu.

(10) Jag **har inte gått** på kurs och kan inte sköta sådana här maskiner. (konstr.)

Nisam završila kurs i ne umem da upravljam ovakvim mašinama.

(11) Kalle **har inte varit** gift *tre gånger*. (konstr.)

Kale se nije ženio tri puta.

³ Zarad što jasnijeg ilustrovanja pojedinih objašnjenja, u radu se služimo i jednim brojem konstruisanih primera; takve primere označavamo skraćenicom *konstr.*

- (12) Jag **har aldrig hoppat** fallskärm. (+46, 1997: 205)
Nikad nisam skakao s padobranom.
- (13) Jag **har aldrig haft** någon hund. (SAG, 1999: 233)
Nikad nisam imala psa.

U skladu s ovakvom mogućnošću upotrebe perfekta formulisani su i iskazi u kojima se govornik raspituje o (ne)realizaciji određene predikacije u prošlosti, tj. o postojanju odn. odsustvu određenih rezultata, posledica ili iskustava koji iz takve predikacije proizilaze, a koji su aktuelni u trenutku govora:

- (14) **Har** du **gjort** läxan till idag? (FÖB, 1994: 120)
Jesi li uradio domaći za danas?
- (15) **Har** du **stängt** alla fönster? (FÖB, 1994: 103)
Jesi li zatvorio sve prozore?
- (16) **Har** du **sett** en kändis *någon gång*?⁴ (+46, 1997: 206)
Jesi li ikad video neku poznatu ličnost?
- (17) Vilka länder **har** du **besökt**? (+46, 1997: 205)
Koje si sve zemlje posetio?
- (18) Vilka olika jobb **har** du **haft**? (+46, 1997: 205)
Koje si sve poslove radio?

Shodno tome, perfekat se uobičajeno korisiti i u upitima o predikacijama koje su uzrokovale određenu situaciju evidentnu u trenutku govora:

- (19) Vad fin du är i håret! **Har** du **klippt** dig? (+46, 1997: 206)
Što ti je lepa kosa! Jel' si se šišala?
- (20) Vad **har hänt**, Mia? Varför är du så blek? (FÖB, 1994: 118)
Šta se desilo, Mia? Zašto si tako bleđa?
- (21) Dina byxor är trasiga! Vad **har** du **gjort**? (FÖB, 1994: 120)
Pantalone su ti pocepane! Šta si to radio?

Sumirajući gorenavedeno možemo reći da govornik švedskog jezika perfekat upotrebljava onda kada iznosi odn. traži informaciju o (ne) realizaciji određene predikacije u prošlosti, dovodeći u fokus aktuelnost ili relevantnost rezultata, posledica ili iskustava proizašlih iz njene (ne)

⁴ U upitnim rečenicama ovog tipa u kojima se govornik raspituje o tome da li se neka predikacija ikada dogodila neretko se pojavljuju i adverbijali tipa *någonsin* (*ikad*), *någon gång* (*neki put*, *nekad*).

realizacije, svesno pritom ostavljajući informaciju o konkretnom vremenu njene (ne)realizacije u prošlosti u drugom planu; pojednostavljeno rečeno, govornik švedskog jezika perfektom u ovakvim slučajevima u fokus svog iskaza dovodi samu prošlu predikaciju, a ne i vreme njene (ne)realizacije u prošlosti.

Gledajući, stoga, sve dosad obrađene situacije ((1)–(21)) možemo zaključiti da će opisane uloge švedskog perfekta u srpskom jeziku preuzeti srpski perfekat.⁵ U slučajevima u kojima se govornik švedskog jezika fokusira na (ne)realizaciju predikacije izostavljajući pritom podatak o vremenu njenog (ne)odigravanja, u srpskom jeziku će se, dakle, uobičajeno koristiti perfekat, nezavisno od toga da li je u rečenici prisutan adverbijal za frekvenciju ili rečenični adverbijal.

2. Još jedna upotreba perfekta koja se tiče realizacije predikacije u vremenskoj sferi prošlost vezuje se za predikacije koje su se realizovale u prošlosti koja neposredno prethodni trenutku govora. U iskazima ovog tipa po pravilu se javljaju adverbijali poput *nyss* (*maločas*, *malopre*), *nyligen* (*nedavno*) *just*, *precis* (*baš*, *upravo*) i sl., koji upućuju na veću ili manju neposrednost određene predikacije trenutku govora:

- (22) Ministern **har** *nyss* **klivit** ur bilen. (SAG 1999: 234)
Ministar je maločas izašao iz auta.
- (23) Ola **har** *nyligen* **ringt**. (SAG 1999: 236)
Ula je nedavno zvala.
- (24) Jag **har** *nyligen* **läst** en bok av Hugo. (SAG 1999: 238)
Nedavno sam pročitala jednu Igoovu knjigu.
- (25) – Vill du ha lite mat? – Nej tack, jag **har** *just* **ätit**. (FÖB, 1994: 103)
– Hoćeš nešto da pojedeš? – Ne, hvala, upravo sam jeo.
- (26) Jag **har** *just* **kommit** fram. (konst.)
Baš sam sad stigla. / Baš sad stigoh.
- (27) Jag **har** *precis* **stött på** honom.
Upravo sam naleteo na njega. / Upravo naleteh na njega.
- (28) Jag **har** *precis* **duschat**.
Upravo sam se istuširao. / Upravo se istuširah.

⁵ Usled ograničenog prostora u radu, prilikom analize potencijalnih ekvivalentnih vremena na srpskom jeziku, fokusirali smo se samo na ona glagolska vremena koja se smatraju uobičajenim, izostavljajući pritom svesno druge, gramatički moguće, ali u svakodnevnom govoru ređe konstrukcije, poput npr. imperfekta.

Iako je u ovakvim slučajevima moguće koristiti i preterit (prosto prošlo vreme koje predikaciju u celini smešta u prošlost), perfekat predstavlja uobičajen izbor za referisanje o nedavno realizovanim predikacijama, što je po svemu sudeći motivisano vremenskom bliskošću takve predikacije trenutku govora, te doživljavanjem rezultata takve predikacije kao aktuelnog u trenutku govorne situacije.⁶

U srpskom jeziku će se u primerima poput (22)–(28) uglavnom koristiti perfekat, s tim što treba napomenuti da se ni upotreba aorista ne bi smatrala neuobičajenom (v. (26–28)); korišćenje aorista kao ekvivalentnog glagolskog vremena u ovakvim slučajevima podleže pak odgovarajućim gramatičkim pravilima i/ili je uslovljeno stilskim kontekstom – uporedimo tako npr. (23) gde je upotreba aorista praktično onemogućena imperfektivnošću srpskog glagola, odn. (22) gde postoji mogućnost da upotreba aorista u ovakvom kontekstu izrazu možda da neodgovarajuću kolokvijalnu notu.

II Perfekat kao sadašnje vreme

1. Još jedna od osnovnih upotreba švedskog perfekta vezuje se za lokalizovanje predikacije u vremensku sferu sadašnjost, i to na taj način da perfekat signalizuje da je jedna predikacija koja je započela u prošlosti, aktuelna i u trenutku govorne situacije. Za razliku od upotrebe perfekta koju smo objasnili u prethodnom delu rada, upotrebom perfekta u ovom domenu u fokus se ne dovode rezultati, posledice ili iskustva proizašli iz jedne u prošlosti (ne)realizovane predikacije, već trajanje, tj. aktuelnost same predikacije u trenutku govora. Početak predikacije, dakle, lokalizovan je u vremenskoj sferi prošlost, ali se sama predikacija doživljava kao predikacija u trajanju u trenutku govorne situacije.

U skladu s tim, u iskazima ovoga tipa perfekat se uobičajeno kombinuje s vremenskim adverbijalima koji označavaju vremenski period zapo-

⁶ Na ovo ukazuju npr. Teleman et al.: ”Vissa adverbial som anger en tid i det nära förflutna, t.ex. *nyligen, nyss och för en tid sedan*, kan kombineras naturligt med perfekt, kanske eftersom en aktion i det nyss förflutna uppfattas som hörande till nutidens tidsram: den skulle lika gärna kunna ha skett i talögonblicket som omedelbart före detta.” (Teleman et al., 1999: 238) [„Neki adverbijali koji označavaju vreme u bliskoj prošlosti, npr. *nedavno, maločas, pre nekog vremena*, prirodno se mogu kombinovati s perfektom, možda zato što se radnja u nedavnoj prošlosti doživljava kao radnja koja pripada vremenskom okviru sadašnjeg vremena: radnja se mogla dogoditi i u trenutku govorne situacije jednako kao neposredno pre nje.“]

čet u prošlosti a koji obuhvata i trenutak govora, poput npr. *idag (danas), den här veckan/månaden (ove nedelje/meseca), i år (ove godine), på sista tiden (u poslednje vreme), sedan X tid (od X vremena), i X tid nu (već X vremena)*:

- (29) *Idag* **har** jag **druckit** bara en kopp kaffe. (+46, 1997: 206)
Danas sam popio samo jednu kafu.
- (30) *Den här veckan* **har** Volvo **presenterat** sin senaste bilmodell. (+46, 1997: 205)
Ove nedelje je „Volvo“ predstavio svoj najnoviji model auto mobila.
- (31) Den svenska kronan **har** sjunkit *i år*. (+46, 1997: 205)
Švedska kruna je pala ove godine.
- (32) **Han** **har varit** deprimerad *på sista tiden*. (SAG, 1999: 238)
Depresivan je u poslednje vreme.
- (33) De **har haft** samma bil *sedan 1980*. (+46, 1997: 205)
Oni imaju isti auto od 1980.
- (34) Kemal **har läst** svenska *i ett år nu*. (AÖB, 1996: 46)
Kemal uči švedski već godinu dana.
- (35) Hur länge **har** du **haft** feber *nu*? (AÖB, 1996: 47)
Koliko već dugo imaš temperaturu?
- (36) *I dag* **har** jag **ätit** middag *klockan fem*. (SAG, 1999: 235)⁷
Danas sam večerala u 5.
- (37) *I dag* **har** jag **stigit** upp *kl. 6*. (SAG, 1999: 238)
Danas sam ustao u 6.
- (38) *Den här sommaren* **har** han **kunnat** slå höet *före midsommar*. (SAG, 1999: 235)
Ovog leta je uspeo da balira seno pre Ivanjdana.

U prva tri primera u ovom odeljku ((29)–(31)) u srpskom jeziku imamo uobičajenu upotrebu perfekta, te tu nema prevelike razlike u odnosu na ekvivalente obrađene u prvom odeljku, budući da imamo poklapanje vremenskih sfera u oba jezika. U primerima (32)–(35) pak dolazimo po prve značajnije razlike između uloga i upotreba glagolskih vremena u švedskom

⁷ Skrećemo pažnju na to da upotreba vremenskih adverbijala ovog tipa omogućava da u iskazima s perfektom budu upotrebljeni i vremenski adverbijali koji realizaciju predikacije vezuju za konkretan trenutak ili period u prošlosti, a koji je pak nužno obuhvaćen periodom koji specifikuje prvi adverbijal; takav je slučaj u našim primerima (36)–(38).

i srpskom jeziku. Na švedskom će se perfekat koristiti i slučajevima u kojima je, kao što vidimo, u srpskom nužno upotrebiti sadašnje vreme, budući da bi upotreba prošlog vremena (npr. perfekta) promenila značenje čitavog iskaza (up. (34) *Kemal je učio švedski godinu dana* ili (35) *Koliko dugo si imao temperaturu?*). Ovde, stoga, lako može doći do pogrešnog transfera u procesu usvajanja ovih jezika kao L2, bilo preko odabira prošlog vremena u srpskom, bilo preko izbora sadašnjeg vremena u švedskom jeziku. Upotreba prošlog vremena na srpskom bi tako smestila predikaciju u vremensku sferu prošlost, dok bi odabir sadašnjeg vremena na švedskom jeziku suštinski bio gramatički neispravan (**Kemal läser svenska i två år.*).

2. Za vremensku sferu sadašnjost vezuje se i jedna od specifičnih upotreba švedskog perfekta. Perfekt se, naime, koristi u onim složenim rečeničnim kompleksima s vremenskom klauzom gde je potrebno naglasiti da jedna habitualna predikacija u vremenu prethodi drugoj habitualnoj predikaciji. U takvim slučajevima u supraordiniranoj klauzi biva upotrebljen prezent, a u vremenskoj klauzi perfekat, koji signalizira da je habitualna predikacija iskazana u subordiniranoj (vremenskoj) klauzi anteriorna u odnosu na habitualnu predikaciju iskazanu u supraordiniranoj klauzi:

- (37) Vi går ofta på någon pub, när vi **har varit** på bio.
(FÖB, 1994: 123)
Često idemo u neki pab nakon što odemo u bioskop.
- (38) Jag läser alltid tidningen, när jag **har vaknat**. (FÖB, 1994: 123)
Uvek čitam novine kad se probudim.
- (39) När han **har varit** ute med hunden äter han frukost. (+46, 1997: 209)
Kad se vrati iz šetnje sa psom, on doručkuje.
- (40) Bengt duschar alltid när han **har ätit** middag. (AÖB, 1996: 48)
Bengt se uvek tušira nakon što večera.

U srpskom jeziku ovakve konstrukcije se iz sintaksičke perspektive realizuju na sličan način kao u švedskom, uz mogućnost upotrebe više vremenskih veznika u oba jezika (npr. *när* odn. *kad(a)*, *efter (det) att* odn. *nakon što*, *pošto*). Glavna razlika, međutim, javlja se u tzv. harmonizaciji vremena („tempusharmoni“), koja u švedskom jeziku podrazumeva upotrebu starijeg vremena za iskazivanje anteriorne predikacije, dok u srpskom takvo striktno pravilo ne postoji, pa se posledično tome i u zavisnoj i u glavnoj rečenici nalazi prezent.

III Perfekat kao buduće vreme

Još jedna specifičnost švedskog perfekta ogleda se u mogućnosti njegove upotrebe za lokalizovanje predikacije u vremensku sferu budućnost. Naime, perfekat se u švedskom jeziku uobičajeno koristi da signalizuje da jedna predikacija u vremenskoj sferi budućnost prethodi nekoj drugoj budućoj predikaciji:

- (41) Erik ska äta när har **har lagat** bilen. (AÖB, 1996: 48)
Erik će jesti kad bude popravio/popravi auto.
- (42) Martin kommer när han **har ätit**. (AÖB, 1996: 54)
Martin će doći kad bude jeo/jede.
- (43) När vi **har tapetserat** i köket ska vi börja med vardagsrummet.
(+46, 1997: 193)
Kad budemo izlepili/izlepimo tapete u kuhinji, počecemo sa dnevnom sobom.
- (44) Vi ska byta ordförande efter det att den här kampanjen väl **har ebbat** ut. (SAG, 1999: 259)
Promenicemo predsedavajućeg kad ova kampanja bude utihnula/utihne.
- (45) När den här båten blir färdig **har** jag nog **arbetat** tusen timmar på den. (SAG, 1999: 231)
Kad ovaj brod bude gotov, verovatno ću na njemu raditi već hiljadu sati.
- (46) Jag **har glömt** dig en vacker dag. (Melissa Horn, *Jag saknar dig mindre och mindre*, 2011.)
Zaboraviću te jednog lepog dana.

Švedski perfekat se u iskazima ovoga tipa najčešće javlja u vremenskoj klauzi (41–44), čija je predikacija anteriorna u odnosu na predikaciju glavne rečenice, iskazanu futurom ili futurskim prezentom. Međutim, kao što vidimo iz primera (45), perfekat se u švedskim iskazima ovoga tipa može naći i u glavnoj rečenici, i dalje pritom iskazujući predikaciju anteriornu u odnosu na drugu buduću predikaciju, sada iskazanu u vremenskoj rečenici.

U prva četiri primera u ovom odeljku (41–44) pomenutoj ulozi švedskog perfekta za iskazivanje predikacije koja će u budućnosti prethoditi nekoj drugoj predikaciji, srpske ekvivalente nalazimo u futuru II odn. perfektivnom prezentu, a čitav složeni iskaz (s futurom I u glavnoj

rečenici) praktično u potpunosti prati harmonizaciju vremena (prezent/futur–perfekat) u ovakvim rečeničnim kompleksima u švedskom jeziku.⁸

Futur II odn. perfektivni prezent ne predstavljaju, međutim, jedine ekvivalente koji će se u srpskom jeziku koristiti da pokriju spektar upotrebe švedskog perfekta u vremenskoj sferi budućnost. Naime, iako su konstrukcije u kojima u zavisnoj rečenici imamo prezent (posteriornu radnju), a u glavnoj perfekat (anteriornu radnju) u švedskom jeziku ređe, primer (45) svedoči da se one ipak mogu javiti. U datom primeru, švedski glagol *att bli* (*postati, biti*), u prezentu *blir*, koristi se za iskazivanje buduće predikacije (dosl. *Kad brod postane gotov*) u vremenskoj klauzi, koja ovde, za razliku od prethodnih primera, *nije* anteriorna u odnosu na predikaciju glavne rečenice. Stoga se za iskazivanje anteriorne predikacije u švedskom jeziku u glavnoj rečenici nužno javlja perfekat, dok će se u srpskom ekvivalentu u glavnoj rečenici naći futur I, a futur II u vremenskoj klauzi, u kojoj je u švedskom jeziku bio upotrebljen prezent. Dakle, u ovakvim slučajevima, tj. onda kada je perfekat koji signalizuje anteriornost buduće predikacije u odnosu na drugu buduću predikaciju iskazan u supraordiniranoj klauzi, njegov srpski prevodni ekvivalent biće futur I, kada futur II odn. perfektivni prezent gramatički nije moguće konstruisati (upor. **Kad ovaj brod bude gotov, budem radio na njemu već hiljadu sati.*).

Na kraju ćemo se osvrnuti i na primer (46), preuzet iz pesme švedske pevačice Melise Hurn (Melissa Horn) *Jag saknar dig mindre och mindre* (*Nedostaješ mi sve manje*) iz 2011. godine, koji iz perspektive uloge i praktične upotrebe švedskog perfekta može biti zanimljiv iz nekoliko razloga. U ovom primeru, naime, nema složene konstrukcije s vremenskom klauzom kakvu smo nalazili u ostalim sličnim primerima, već u njemu kao adverbijal za buduće vreme nalazimo sintagmu *en vacker dag* (*jednog lepog dana*) koja upućuje na lokalizovanje predikacije iskazane perfektom u vremensku sferu budućnost. Ista rečenica bez vremenskog adverbijala – *Jag har glömt dig* – odražavala bi upotrebu perfekta analiziranu u prvom odeljku ovog rada, tj. njena predikacija bila bi predstavljena kao predikacija realizovana u vremenski nepreciziranoj prošlosti, zbog čega bi srpski ekvivalent date rečenice predstavljala rečenica *Zaboravila sam te*. Zahvaljujući vremenskom adverbijalu *en vacker dag* (*jednog lepog dana*) predikacija u primeru (46) lokalizovana je pak u vremensku

⁸ Ovakva upotreba švedskog perfekta na liniji *prezent–perfekat* je iz perspektive harmonizacije vremena u principu jednaka upotrebi perfekta za iskazivanje habitualne predikacije koja prethodi nekoj drugoj habitualnoj predikaciji (upor. II:2).

sferu budućnost, a upotrebom perfekta predstavljena je kao predikacija koja će u budućnosti biti ostvarena do tog trenutka. Na srpskom jeziku, posledično, menjamo vreme iz perfekta u futur I i dobijamo ekvivalent *Zaboraviću te jednog lepog dana.*

IV Specifična upotreba perfekta s vremenskim adverbijalima za prošlo vreme

Započinjući centralni deo ovog rada naveli smo da se jedna od osnovnih upotreba švedskog perfekta vezuje za lokalizovanje predikacije u vremensku sferu prošlost, i to tako da je u fokusu iskaza s perfektom sama predikacija, tj. činjenica da se ona jeste (ili nije) realizovala u prošlosti, a da se konkretno vreme njene (ne)realizacije ostavlja u drugom planu, budući nerelevantno u datoj komunikativnoj situaciji. U skladu s tim, švedski perfekat uobičajeno se predstavlja kao glagolsko vreme koje se u principu smatra nekompatibilnim s onim vremenskim adverbijalima koji označavaju konkretan trenutak ili period u prošlosti, a koji se, shodno svom značenju, uobičajeno kombinuju s preteritom kao prostim prošlim vremenom.

Međutim, kako svedoče primeri poput:

- (47) Jag **har tagit** examen *år 1977*, så jag har fortfarande en examen av gammal typ. (SAG, 1999: 239)
Diplomirao sam 1977. godine, tako da još uvek imam diplomu starog tipa.
- (48) Finns det någon här som **har varit** i Tjecoslovakien *1968* och kan berätta om den berömda Pragvåren? (SAG, 1999: 239)
Ima li ovde nekoga ko je bio u Čehoslovačkoj 1968. pa može da nam priča o čuvenom Praškom proleću?
- (49) Perenner **har jag planterat** *redan i april*. (SAG, 1999: 239)
Višegodišnje biljke sam zasadila još u aprilu.
- (50) Vilka **har tenterat** *före jul*? (SAG, 1999: 239)
Ko je sve polagao ispit pre Božića?

švedski perfekat moguće je kombinovati i s vremenskim adverbijalima koji označavaju konkretan trenutak ili period u prošlosti, iako se to kosi s osnovnim pravilima upotrebe perfekta u švedskom jeziku. Ekerot (Ekerot, 1995: 139) npr. zapaža ovakvu mogućnost, u slučajevima u

kojima možemo zamisliti situaciju u kojoj su važni i vreme dešavanja predikacije i relevantnost predikacije u sadašnjosti. Isto tako, detaljno ispitujući brojne primere u kojima se perfekat kombinuje s adverbijalima za prošlo vreme, Lindstrem i Vide (Lindström & Wide, 2001: 164) zaključuju da ovakvu upotrebu perfekta ne treba smatrati sekundarnom, već da su pre u pitanju mogućnosti upotrebe perfekatske konstrukcije koje su realne u jezičkoj praksi, a manje zapažene u gramatici. Takođe, kada sumiramo njihove zaključke o motivima kombinovanja perfekta i adverbijala za prošlo vreme, uočavamo da se pretežno radi o situacijama u kojima su dešavanja ili podaci iz prošlosti na neki način relevantni u sadašnjosti, te o situacijama u kojima se neka dešavanja ili podaci iz prošlosti vezuju za aktivnosti ili teme koje su aktuelne u trenutku govorne situacije (za detalje v. Lindström & Wide, 2001: 164).

Budući da je jedan od glavnih ciljeva našeg rada da iznesemo najširu sliku upotrebe perfekta u švedskom jeziku, a da mogućnost kombinovanja perfekta i adverbijala za prošlo vreme zaslužuje detaljnije ispitivanje nego što je ovom prilikom moguće, ovde ćemo samo još tentativno reći da smo utiska da, u slučajevima kada se švedski perfekat kombinuje s adverbijalima koji označavaju konkretan trenutak ili period u prošlosti, relevantnost jedne predikacije u trenutku govorne situacije preuzima primat nad takvim vremenskim adverbijalom, tj. omogućava da bazična restrikcija u kombinovanju perfekta i vremenskog adverbijala takvog tipa bude prevaziđena. Ovo nas dalje navodi na pretpostavku da ovaj aspekt švedskog perfekta možda stoji u vezi s tzv. CR perfektom; terminom CR perfekt (*CR perfect*), gde skraćenica *CR* stoji za "current relevance" operiše npr. Lindsted, koji je, ispitujući perfekat u nizu evropskih jezika, istakao sledeće: [...] expressing the current relevance of a past situation is the central and prototypical meaning of the perfect [...] (Lindstedt, 2000: 378). Budući, dakle, da se centralnim i prototipskim značenjem perfekta smatra upravo to da iskaže relevantnost jedne prošle predikacije u trenutku govorne situacije, naša je tentativna pretpostavka da u švedskom jeziku upravo ovo prototipsko značenje perfekta stupa na snagu u iskazima s adverbijalima koji označavaju konkretan trenutak ili period u prošlosti, omogućavajući pojavu datih adverbijala u iskazima s perfektom, ali ih istovremeno ostavljajući u drugom semantičkom planu i u fokus dovodeći relevantnost rezultata, posledica ili iskustava proizašlih iz takve predikacije

Naposletku napominjemo da ekvivalent švedskog perfekta u ova-
kvoj upotrebi u srpskom jeziku predstavlja perfekat, budući da je pre-

dikacija u ovakvim iskazima lokalizovana u vremenskoj sferi prošlost. Prevođenje datih iskaza sa švedskog na srpski jezik ne pokazuje se, stoga, problematičnim, dok prevođenje u suprotnom smeru po svoj prilici kao rezultat može dati iskaze u kojima je upotrebljen bilo švedski perfekat, motivisan razlozima o kojima je upravo bilo reči, bilo pak preterit, motivisan adverbijalima koji upućuju na to da je predikacija u svojoj celosti lokalizovana u vremenoj sferi prošlost.

Zaključak

Sumirajući naše ispitivanje, zaključujemo da švedski perfekat ima širok dijapazon upotrebe, koji podrazumeva mogućnost smeštanja jedne predikacije u sve tri vremenske sfere. Švedski perfekat može tako biti upotrebljen da označi jednu predikaciju npr. kao predikaciju koja se realizovala u neodređenoj ili nedavnoj prošlosti, kao predikaciju čija je realizacija započeta u prošlosti ali je aktuelna i u trenutku govora, te kao predikaciju koja je uobičajeno ili pak u budućnosti anteriorna u odnosu na neku drugu predikaciju. U skladu s tim, srpske prevodne ekvivalente švedskog perfekta predstavljaju različita glagolska vremena koja pokrivaju sve tri vremenske sfere: perfekat, aorist, prezent, futur I i futur II.

Izvori

FÖB – Hellström, G. (1994). *Första övningsboken i svensk grammatik*. Stockholm: Bonniers.

AÖB – Hellström, G. & I. Zalcmanis (1996). *Andra övningsboken i svensk grammatik*. Stockholm: Bonniers.

+46 – Gull, M. et al. (1997). +46. *Del 2*. Stockholm: Liber AB.

SAS – Hultman, T. G. (2003). *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.

Literatura

Ekerot, L-J. (1995). *Ordföljd, tempus, bestämdhet*. Malmö: Gleerups.

Lindstedt, J. (2000). The perfect – aspectual, temporal and evidential. In: *Tense and Aspect in the Languages of Europe* (Ö. Dahl, ed.), Berlin: Mouton de Gruyter, 365–384.

Lindström, J. & C. Wide (2001). Perfekt med explicit dåtidsbestämning. *Svenskans beskrivning*, 24, 153–166.

Teleman, U. et al. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 4. Satser och meningar*. Stockholm: Svenska Akademien.

Danijela Babić, Dorijan Hajdu

SWEDISH PERFECT TENSE AND ITS EQUIVALENTS IN SERBIAN

Summary: The aim of this article is to analyse the most common usages of Swedish Perfect Tense and to present its Serbian equivalents. Through a number of examples we aim to show that the Swedish Perfect has a wide range of usage, which entails a possibility to present one predication as either past, present or future predication. Swedish Perfect can for example be used to signal that a predication has been realized in an indefinite or a recent past, that a predication has started at some point in the past but is still ongoing at the moment of speech or that a predication precedes another, habitual or future, predication. Due to this range of usage of Swedish Perfect, its Serbian equivalents are found among the tenses that cover all three time spheres.

Key words: Swedish, Perfect, Grammar of Scandinavian languages, Scandinavian Linguistics, Serbian, translation equivalent